

Kansanopistoliike ja yhteiskunnan muutos

Marjomäki, Ville 1989. *Kansanopistoliike ja yhteiskunnallinen muutos*. Aikuiskasvatus 9, 3, 96—101. — *Artikkelissa tarkastellaan Suomen satavuotiaan kansanopistoliikkeen kehitystä ja muutumista toiminnan alkuajoista aina näihin päiviin saakka. Erityisesti kiinnitetään huomiota seuraaviin seikkoihin: mikä on ollut kansanopistojen merkitys kansallisen kulttuurin rakentajana, mikä on ollut kansanopistojen asema muiden kansanliikkeiden joukossa, mikä on ollut niiden suhde valtiovaltaan sekä miten kansanopistojen opiskelijarakenne on muuttunut aikojen kuluessa. Vaikka valtio tukeekin Suomessa voimakkaasti kansanopistoja, niin opistojen peruslähtökohтана on edelleen ideologinen vapaus. Nykyisin kansanopistoliikkeessä on tiedostettu se jännite, joka pakostakin vallitsee opistojen virallisen aseman sekä niiden vapauden ja omaehtoista kriittisyyttä edustava toiminnan välillä.*

Kansanopistoliike Suomessa, kuten muissakin pohjoismaissa, on koko historiansa ajan kullunut ensisijaisesti vapaan sivistystyön piiriin, missä sen rooli myös kokonaisuuden kannalta on ollut merkittävä. Vasta toissijaisesti se on hoitanut yhteiskunnan viralliselle koulutusjärjestelmälle kuuluvia tehtäviä, vaikka tämän tehtäväalueen merkitys onkin ollut hijalleen kasvava erityisesti parin viimeisen vuosikymmenen aikana.

Tästä opistoliikkeen ominaisuudesta johtuen yhteiskunnallisen muutoksen vaikutusta kansanopistoliikkeen kehitykseen tulee tarkastella kahdesta näkökulmasta. Yhtäältä on kysyttävä miten yleinen yhteiskuntamuutos on muokannut opistojen toimintaedellytyksiä, niitä olemassaolon ehtoja, jotka opistojen on ollut pakko ottaa huomioon pysäkseen hengissä. Ja toisaalta tulee etsiä vastausta siihen mikä on ollut opistoliikkeestä itsestään lähtevä muuttumisen halu ja kyky vastata uudistushaasteisiin, joita se on kohdannut.

Seuraavassa etsin vastausta näihin näkökulmiin neljän eri kysymyksen kautta.

Kansallisen kulttuurin rakentaja

Kansansivistysajatuksen voimakasta liikkeellelähtöä maassamme 1800-luvun loppuvuosina selittää kaksi perustekijää. Ne olivat venäläistämisen suhan siivittämä kansallisromanttinen ajattelu poliittisine pelkoineen ja sivistysidealistisine pyrkimyksineen sekä alkavan teollistumis-

kehityksen esiinnostama yleinen kansansivistyksen tarve. Historiallinen tilanne vuosisadan lopun Suomessa oli hyvin verrattavissa tilanteeseen Tanskassa puoli vuosisataa aikaisemmin, jolloin opistoliike siellä syntyi. Siten myös on ymmärrettävää, että tanskalaisesta opistoliikkeestä tuli oman liikkeemme esikuva. Erityisesti opistojen perustamisessa alkuaikoina aktiivisesti mukana olleet ylioppilasosakunnat lähettivät stipendiaatteja opintomatkalle kansanopiston kotimaahan, mistä saaduista vaikutteista sitten rakennettiin oma suomalainen kansanopisto. Se otti aito-grundtvigilaisessa hengessä tehtäväkseen kasvattaa oppilaistaan valistuneita kansalaisia, jotka olisivat syvästi tietoisia omasta kansallisesta kulttuuristaan, sen historiasta ja kielestä sekä niiden merkityksestä henkilökohtaiselle elämälleen. On oikeutettua sanoa, että ensimmäisistä opistoista alkaen suomalainen kansanopistoliike omaksui toimintansa johtotähteksi kansallisen herätyksen edistämisen ja sen konkreettisena toteutumana valtiollisen itsenäistymisajatuksen istuttamisen Suomen kansaan.

Myc epäluuloinen venäläinen hallitusvalta vainusi tämän kansallisen separatistisen hengen. Siksi se suhtautui nihkeästi monien kansanopistojen perustamisiin. Kaikkia hankkeet eivät sen vuoksi päässetkään alkuun kansanopistoina, vaan niiden oli naamioitettava muun muassa emäntä- ja isäntäkouluiksi. Käytännöllisten elämäntaitojen opettamisen merkityksen myös venäläistämistoimenpiteitä val-

misteleva hallitusvalta ymmärsi ja hyväksyi. Niin ikään oli tiedossa, että toimintansa kansanopistoina alkaneissa opistoissa suoritettiin kouluviranomaisten toimesta tarkastuksia, joiden yhteydessä erityisesti kiinnitettiin huomiota yhteiskunnallisten ja historiaan liittyvien asioiden oikeaan opettamistapaan.

Kansallisen ohjelman omaksuminen sivistystyön perustaksi teki kansanopistoliikkeestä routavuosien olosuhteissa myöskin poliittisesti radikaalin, tai ainakin kriittisen, esivaltaan nähden. Tässä suhteessa tilanne muuttuu, kun itsenäisyys toteutuu. Pitkään ajatun tavoitteen täytyminen muuttaa kansanopistoliikkeen näkökulman valtiovaltaa kohtaan. Aikaisemmin epäilyttävä ja vastustettava vieras hallitsija on väistynyt ja korvattu uudella, omalla hallitusvallalla. Kansanopistot alkavat nyt puolustaa sitä mitä pitkän kamppailun tuloksena on saavutettu, itsenäistä valtiota. Tehtäväksi omaksumaan kuuliaisten kansalaisten kasvattaminen. Kansanopistoliikkeen ideologisen vireen voisi sanoa siten muuttuneen kulttuurihistoriallista ja kielellistä identiteettiä korostavasta kansallisuusaatteesta aimo askeleen kansallisvaltion liittyvän identiteetin korostamisen suuntaan.

Tämä itsenäistymisen seurauksena omakuttu nationalistinen ajattelu säilyi opistojen henkilönä perusvireenä läpi 1920- ja 1930-lukujen. Vasta toisen maailmansodan jälkeinen aika heikentää sen asemaa opistoliikkeen yhteisenä perustana. Eikä kansallisuusajattelu opistoista nytkään häviä, vaan isänmaanrakenteen kasvataminen kuuluu edelleen niiden keskeisimpiin kasvatustavoitteisiin. Kuitenkin sekä opistorakenteen että opetussisältöjen muutos, joka uusissa oloissa toteutuu, aiheuttaa opistojen välisten erojen tässä suhteessa lisääntyvän. Asian voinee ilmaista niinkin, että kansalliseen ideologiaan välittömästi kytkeytyvät opetustavoitteet eivät enää riitä houkuttelemaan oppilaita kansanopistoihin 1960-luvun Suomessa ja sen jälkeen.

Kansanliikkeiden palveluksessa

Kansalliseen kulttuuriin liittyvän kasvatustilafilosofian luonnollisena seuraamuksena kansanopistojen aatemaailma on aina kytkeytynyt myös kansanliikkeiden ja vähemmistökulttuurien kohtaloihin. Autonomiakaudella 1889–1917 perustettiin kaikkiaan 43 kansanopistoa. Niistä vain kaksi oli kristillisiä, kaikki muut ns. grundtvigilaisia opistoja, joiden taustalla oli joko osakuntien edustama kansansivistysidealismi, alueellista maakunnallista kulttuuria painottavat kansalaisten yhteenliittymät, nuorisoseurat, maamiesseurat, naisasialiike,

raittiusliike jne. Oman värinsä kokonaisuuteen toivat ruotsinkieliset opistot kielipoliittisine tavoitteineen. Niitä oli yhteensä peräti 14. Mitään kielipohjaista ristiriitaa ei opistoliikkeen sisällä kuitenkaan näinä vuosina ilmennyt. Ehkä kansanopistojen pohjoismainen tausta on osaseltys tähän.

Aika oli sanotunkaltaisten kansanliikkeiden heräämisen aikaa. Kaikille näille liikkeille voi sanoa olleen yhteistä sitoutumisen kansanvalistusaatteeseen, jonka pohja oli romantiikan maailmankatsomuksessa ja jota varhaisen teollistumiskehityksen aikaansaama sosiaalinen kierto yhteiskunnassa kasvatti. Luonteenomaista tälle itsenäisyyden aikaa edeltäneelle kansanopistoliikkeen ensimmäiselle kehitysjaksolle oli yhtenäisyys. Mitkään yhteiskunnalliset erityisintressit eivät tänä aikana hajoittaneet liikkeen kokonaisuutta, vaan kaiken yllä lepäsi yhteisen tehtävän antama harmonian verho.

Nimenomaan opistojen kansanliiketaustaisuutta vasten korostuu se muutos, jonka valtiollinen itsenäistymisen sai aikaan. Autonomiakaudelle tyypillisiä grundtvigilaisia aatemaailmaa tunnustavia opistoja perustettiin vuosien 1918–1944 välisenä aikana ainoastaan kaksi kappaletta, nekin jo 1920-luvun puolen välin tienoilla. Samoin perustettiin sotien välisenä aikana ensimmäiset kaksi järjestöpohjaista, s.o. tiettyyn järjestöön sitoutunutta, opistoa. Samanaikaisesti aloitti toimintansa yhteensä peräti 20 kristillistä opistoa.

Mikä selittää kristillisten herätysliikkeiden voimakkaan esiintulon kansanopistojen perustajina tänä aikana itsenäistymisestä toisen maailmansodan päättymiseen? Vastaus löytyy sekä yhteiskunnan yleisestä muuttumisesta, että herätysliikkeiden omista tarpeista.

Kansanopistoliikkeen tavoin myöskin herätysliikkeet olivat historiansa aikana läpikäyneet kehityksen oppositiosta puolustusasianajajaksi. Nekin olivat syntyneet tarpeesta kritisoida virallista auktoriteettia. Hengellistä elämää janoavat ihmiset eivät tyytyneet kirkon muotosi-donnaiseen ja kansasta etäännyneeseen julistukseen. Tästä heitä myös rangaistiin aina oikeusistuimia myöten. Hengellinen ja maallinen miekka olivat löytäneet toisensa yhteisen kritikon nujertamiseksi. Vähitellen kriitikoista kuitenkin kasvoi virallisen aseman haltijoita. Itsenäisen Suomen syntyessä pääosa Suomen papistosta jo kuului johonkin herätysliikkeeseen. Niinpä niistä tuli virallisen opin puolustajia. Samalla kun hengellinen oppositioasenne kirposi, lakkasi myös vastakkainasettelu maallisen vallan kanssa. Yhteiskunnallisesti katsoen kirkon piirissä toimivat herätysliikkeet olivat konservatiivisia. Ne eivät hyväksyneet mitään yhteiskunnallista kapinallisuutta, vaan olivat valmiit puolustamaan laillista esivaltaa kaikin keinoin. Siksi yhteiskunnallinen ilmapiiri

ri oli suosiollinen kristillisten opistojen perustamiselle.

Herätysliikkeet itsessään myös saattoivat ensimmäisen tasavallan Suomessa kokea, että kristilliset arvot kansalaisten perusarvoina olivat joiltakin osin uhanalaisia. Maallistuminen elämäntavoissa alkoi kaupunkimaisen elämänmuodon yleistyessä lisääntyä. Merkillepantavaa on myös, että sotavuosina 1940–44 perustetut viisi opistoa olivat kaikki kristillisiä taustaltaan. Ehkä kriisiajat, 1920-luvun alkupuoli ja sota-aika, osaltaan saivat herätysliikkeet aktiiviseksi, ihmisten hengellisen hädän lievittäjiksi.

Sotien jälkeinen aika muodostaa jälleen oman kokonaisuutensa kansanliikeopistojen kehityshistoriassa. Muutos sotien väliseen aikaan verraten alkaa 1940-luvun lopulla. Tuolin alkaa järjestöopistojen aikakausi. Kristillisiä opistoja perustetaan kylläkin edelleen 1950-luvun puoliväliin saakka lukumääräisesti runsaammin, mutta nimenomaan uutena piirteinä tulevat kansanopistojen keskuuteen useat poliittiset ja ammattiyhdistysopistot. Ne edustavat uutta kiivasta vauhtia modernisoituvaa kaupunkimaisen elämäntavan ja organisaatioiden yhteiskuntaa. Yhteisen edun ajattelusta on siirrytty ryhmä- ja erityisetujen korostamiseen, niiden avoimeen tunnustamiseen. Ristiriitojen säätely yhteiskunnassa lyö leimansa myös vapaan sivistystyön kentälle. 1980-luvun lopulle tultaessa tämä piirre kehityksessä edelleen jatkuu. Paitsi puolue- ja etujärjestöopistojen perustamisessa tämä yhteiskunnallinen kehitystrendi näkyy myös tänä aikana perustetuissa kristillisissä opistoissa. Niistä useimmat edustavat kristillistä järjestötyötä. Joukossa on myös muiden järjestöjen perustamia opistoja. Kaikenkaikkiaan sotien jälkeisenä aikana on perustettu yhteensä 34 uutta opistoa, niistä seitsemän 1980-luvulla. Tämä osoittaa, että kansanopistoilla edelleen on paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa nimenomaan kansanliikkeiden ja järjestöjen koulutustarpeiden täyttäjinä.

Suhde valtiovaltaan

Kansanopiston kannalta kysymys suhteesta valtiovaltaan on aina merkinnyt kysymystä kansanopiston autonomiasta vapaan sivistystyön instituutiona. Valtiovallan kannalta kysymys on ollut siitä kuinka suotava tai tarpeellinen kansanopisto on suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Autonomiakaudella, varsinkin toiminnan alkuvuosina ennen suurlakkoa, valtiovaltan ja kansanopistojen suhde oli kyräilevä ja etäinen. Venäläistämispolitiikkaa toteuttamaan pyrkivä valtiovalta ei luottanut kansallisromanttiseen

aatemaailmaan toimintansa perustavaan kansalaisopistoon. Se halusi estää niiden perustamisen, kuten edellä jo on todettu. Perustamislupia ei aina myönnetty ja opistojen opetuskellista toimintaa valvottiin tarkastuksin. Erityisen huomion kohteena olivat historian, yhteiskuntaopin, äidinkielen ja uskonnon opetus, jopa luonnontieteellinenkin opetus. Isänmaallista poliittista kiihotusta, sosialistisia aatteita tai kristinuskon vastaista kehitysoppiin perustuvaa luonnontietoa ei suvaittu.

Aatteellinen epäluuloisuus sai aikaan sen, että kansanopistot olivat haluttomia kääntymään valtiovaltan puoleen edes niille tuiki välttämättömissä taloudellisissa kysymyksissä. Opistot perustettiin alkuaikoina useimmissa tapauksissa talkoohengessä ja -työvoimalla. Rahaa koottiin kansalaikeräyksiin ja lahjoituksiin. On selvää, että näin hankittu varallisuus ei voinut muodostaa pysyvästi kestävästä taloudesta perustaa opistojen toiminnalle. Apuun tarvittiin myös valtiovaltaa. Koska mitään kansanopistoja koskevaa lainsäädäntöä ei ollut, myös valtiovaltan antama taloudellinen tuki oli harkinnanvaraista ja tapauskohtaista harkintaa edellyttävää avustamista.

Valtion tuen asteittain kasvaessa autonomia-kauden loppuvuosina, eduskuntauudistuksen jälkeisenä aikana, syntyi kansanopistojen ja valtiovaltan välille aiempaa kiinteämpi suhde. Sitä vaati varojen käytön kontrolli. Tätä pakkoavoliittoa vaikeutti se, että vaikka eduskunnassa oli kansanopistoille myötämielistä mielialaa, talouden valvontaa käytännössä suorittivat venäläismieliset virkamiehet.

Itsenäisessä Suomessa kansanopistojen ja valtiovaltan suhteesta hävisi vastakkainasettelu. Kristillis-isänmaallisen ja itsenäistä valtiota varauksetta tukevan aatemaailman sisäistäneestä opistolikkeestä tuli valtiovaltan liittolainen. Uutta suhdetta vahvistamaan ja sille puitteet luomaan tuli 1920-luvun puolivälissä ensimmäinen kansanopistolaki.

Lain tuleminen otettiin opistojen piirissä vastaan varauksettoman innostuneesti. Sen nähtiin rajoituksia ennemmin tuovan lisää toimintaedellytyksiä ja oikeuksia. Se merkitsi virallista tunnustusta kansanopistolikkeelle.

Kuitenkin lain säätämisen yhteydessä tietynasteisen ongelman muodosti kysymys kansanopistojen ideologisesta vapaudesta. Lakia valmistelleessa komiteassa ja erityisesti sen vahvistaneessa eduskunnassa herätti pelkoa radikaalien poliittisten aatteiden mahdollinen tuleminen opistoihin. Olihan Työväen Akatemia juuri lakia valmisteltaessa perusteilla ja aloitti toimintansa vuotta ennen lain voimaantuloa. Niinpä laki sitten kielsikin opistoista ”puoluekiihotuksen”.

Luottamusta kansanopistoon valtiovalta osoitti myös siten, että 1920-luvulta alkaen

sille annettiin mahdollisuus ammatillisen koulutuksen antamiseen niinkin tärkeällä alueella kuin alakansakoulujen opettajien valmistus, jota lyhyehkön ajan kokeiltiin Karkussa.

Toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan siirtyminen on merkinnyt sen kehityksen voimistumista kansanopiston ja valtiovallan suhteessa, jonka alkupiste ensimmäinen opistolaki oli. Lakia on uudistettu useita kertoja kun yhteiskunnan muutos on sitä koulutustarpeiden ja virallisen koulutusjärjestelmän muuttuessa edellyttänyt. Uudistusten myötä kansanopistojen toiminnallinen autonomia on turvattu ja taloudellisen toimintavarmuuden parantumisen myötä osin jopa laajennettu. Perusopijakso toiminnan rinnalla lyhytkurssien järjestäminen on tehty mahdolliseksi valtion tuella. Tämä osaltaan on ratkaisevasti parantanut opistojen mahdollisuuksia osallistua voimakkaasti laajenevan aikuiskoulutuksen antamiseen.

Myös virallisten koulutustehtävien määrä ja merkitys opistojen opetusohjelmissa on kasvanut voimakkaasti 1950-luvun alkupuolelta lähtien. Nämä koulutusalueet sisältävät varsinaisen ammatillisen koulutuksen rinnalla myös peruskoulu-, lukio- ja yliopistollisten arvosanojen suorittamisen.

Jos valtiolta ensimmäistä opistolakia sääteessään tunsikin pelkoa poliittisen kiihotuksen pääsemisestä kansanopistoihin, niin sotien jälkeinen historia on osoittanut tämän pelon hävinneen täydellisesti. Päinvastoin, juuri poliittisten liikkeiden opistojen perustaminen on tänä kautena ollut aktiivista, kuten edellä on todettu. On perusteita katsoa, että valtiolta on osoittanut erityistä huomiota juuri poliittisten opistojen toiminnalle. Se on näkynyt eräiden harkinnanvaraisten avustusten, kuten rakennusavustukset, jakamisessa. Aivan viimeksi tämä opistoryhmä onnistui toimimaan tienavaajana opettajien toimiehtosopimusjärjestelmän uudistamiselle koko kansanopistoliikkeessä. Uudistuksen laaja-alaisen toteutumisen edellytyksenä on ollut myös valtiovallan hyväksyminen, vaikka työmarkkinajärjestöt ovatkin ottaneet hoitaakseen käytännön neuvottelut.

Ideologisen vapauden tunnustaminen kansanopistojen toiminnalliseksi erityispiirteeksi on siten muodostunut myös nykyaikana kansanopistotoiminnan perusvoimavaraksi. Näin se toteuttaa demokraattisessa yhteiskunnassa valtion tuella erityistehtävää, mitä mikään muu koulutusjärjestelmän osa ei hoida.

Valtiovallan tarjoaman laajan taloudellisen turvallisuuden ja moninaisten virallisten koulutustehtävien tuoman arvostuksen ja toimintavarmuuden vastapainona opistoliike on joutunut itse pohtimaan omaa luonnettaan vapaan sivistystyön näkökulmasta. Kansanopistoissa

on tiedostettu se jännite, joka aina pakostakin vallitsee virallisen aseman ja arvostuksen sekä vapauden ja omaehtoista kriittisyyttä edustavan toiminnan välillä.

Opiskelijarakenteen muutos

Yksi keskeinen tapa tarkastella kansanopiston aseman ja toiminnan muuttumista historian kuluessa on kysyä millaisia opiskelijoita ja millaisin tavoitein he ovat tulleet opistoihin. Vieläkin osassa yleistä mielipidettä vallitseva kuva kansanopistosta on, että se on maalaisnuorison koulu, jossa tulevat isännät ja emännät hankkivat kansalaissivistyksen täydennyksenä mennäkseen takaisin vanhempiensa työn jatkajiksi ja vaikuttajiksi omiin kotikyliinsä.

Tämä kuva opiskelijoiden sosiaalisesta taustasta ja samalla motiivista tulla kansanopistoon lakkasi olemasta ajankohtainen pian toisen maailmansodan jälkeen. Muutos oli tietysti portaattain tapahtuva eri puolilla maata ja eri tyyppisissä opistoissa.

Yksityiskohtaista tietoa opiskelijoiden taustasta ja opistotalven vaikutuksesta heidän elämänuransa kehitykseen ei koko opistoliikettä ja eri ajanjaksoja kattavana ole. Sen verran asiaa kuitenkin on selvitetty, että opiskelijoiden sosiaalisen taustan osalta läpileikkaus vuosittaisessa opiskelijajoukossa jo pitkään on osoittanut pääosan heistä olevan peräisin taa-jamista ja perheistä, joissa toimeentulo saadaan palkkatyöstä. Karkeasti sosiaalinen rakenne vastannee koko väestön vastaavaa rakennetta.

Opiskelumotiivien osalta perinteinen kuva on ollut osin virheellinen alun alkaen. Huomattava osa opiskelijoiksi tulleista jo autonomiakaudella näki opiston mahdollisuutena sosiaaliseen kiertoon, sellaisen ammattiuran hankkimiseen, joka ei liity omien vanhempien työhön. Tämän tavoitteen voi otaksua yleistyneen vuosien kuluessa johdonmukaisesti. Erityisesti 1940- ja -50-luvuilla kansanopisto oli juuri sosiaalisen nousun mahdollisuus sellaiselle osalle nuorisoa, joka ei jostain syystä ollut päässyt osalliseksi oppikoulusta. Kansakouluopettajaseminaarit ja Yhteiskunnallinen korkeakoulu olivat tuossa vaiheessa tästä joukosta aktiivisimpien päämääriä. Näitä päämääriä palvelemaan olivat juuri monet kansankorkeakouluista perustetut. Niissähän korostettiin alun alkaen teoreettisesti painottuneita opintoja ja erotuksena kansanopiston käytännön aineiden opiskeluun. 1950-luvulta alkaen kansankorkeakoulujen opiskelijaksi myös hakeutui vuosittain kasvava määrä keskikoulun ja sittemmin myös ylioppilastutkinnon suorittaneita. Samalla alkuperäinen ajatus kansanopistoista lahjakkuusreservien väylänä väistyi. Tilal-

le tuli kuva kansanopistoista erilaisiin keski- ja yläasteen ammatillisiin opistoihin pyrkivien täydennyskoulutuspaikkana. Opistoon tultiin vahvistamaan aiempia opintoja ja saamaan pyrkimisessä tarvittavia lisäpisteitä.

Näissä ja eräissä muissakin suhteissa kansanopisto alettiin yhä useammin ymmärtää virallisen koulujärjestelmän puutteiden ja virheidten korjaajana. Nämä odotukset alkoivat erityisesti 1960-luvun lopulta alkaen lyödä läpi myös opistojen omassa toiminnan suunnittelussa. Eräänlainen ääripää saavutettiin 1970-luvun opistoliikkeelle vaikeina alkuvuosina, jolloin joissakin tapauksissa raja oppilaitoksen ja hoitolaitoksen välillä hämärtyi.

Samanaikainen ammatillisen koulutuksen voimakas laajeneminen kansanopistoissa tietysti antoi opistoille myös varsinaisen ammattioppilaitoksen leimaa. Ammattilinjolle tulevien aiempi koulupohja on luonnollisesti vaihteleva sen mukaan, minkä tasoisesta koulutuk-

sesta on kysymys, mikä on pohjakoulutusvaatimus ja kuinka suosittu koulutusala on kysymyksessä. Halutuille aloille pyrkii korkeammin peruskoulutettuja opiskelijoita, kuin muodolliset vaatimukset edellyttävät.

1980-luvun lopun opistoissa tyypillisin opiskelija on noin kaksikymmentävuotias ylioppilastyttö, joka opistotalven jälkeen hakeutuu johonkin keski- tai korkea-asteen ammattiopintoihin. Aivan viimeisinä vuosina toteutetuista aikuisopiskelua edistävästä lainsäädännön uudistuksista johtuen myös varsinaisen työssäkäyvän aikuisväestön osuus on opistoissa lisääntynyt. Ennen muuta lyhytkurssien voimakas määrällinen kasvu selittää tätä kehitystä. Aikuisväestö hakee kansanopistoista yhtäläillä ammatillista perus- ja täydennyskoulutusta kuin harrastustavoitteista itsensä kehittämiseen tarkoitettua koulutustakin. Heidän osuutensa kasvane edelleen lähivuosina voimakkaasti.

AIKUISKASVATUS

The Finnish Journal of Adult Education

Vol. 9, 3/89

ISSN 0358-6197

Summary

*Marjomäki, Ville.*The Folk High School Movement and Social Change. *Aikuiskasvatus* 9, 3.

In the article, the author examines the significance, characteristics and the changes which have taken place in the 100 years old folk high school movement. He deals with four issues: 1) The folk high school movement as the builder of a national culture, 2) the folk high school at the service of popular movements, 3) the relationship between the folk high schools and the state, and 4) the student structure in folk high schools. Even though the government in Finland provides a lot of support for folk high schools, their functioning continues to be based largely on ideological freedom. Today's folk high school movement is fully aware of the tensions which inevitably makes its presence felt as between the the official position of the folk high schools and their freedom and independent of criticism.